

Radio för alla?

Inslag på engelska och andra språk i Sveriges Radios svenskspråkiga radioprogram

Sanna Skärlund

Radio for everyone? Passages in English and other languages in Swedish public service radio

This article focuses on Swedish public service radio (Sveriges Radio, SR) and how interviews in languages other than Swedish are given in SR. In the article, the result of a close analysis of 42 hours of broadcasting from SR is presented. All in all, a dozen languages are identified; however, English clearly dominates the radio programs besides Swedish. Pronounced differences are also found between the two public radio channels P1 (including news) and P3 (with more entertaining programs). In the latter, interviews in English are abundant – in one program English is spoken a fourth of the total broadcasting time. In addition, interviews in English are seldom translated. This indicates that a listener not understanding English will have trouble comprehending all the content published by Swedish public radio. In the article, this is discussed from the perspective of democracy and inclusion in society, since not all people in Sweden master English.

Inledning¹

I Sveriges Radios nuvarande sändningstillstånd (som gäller 2020–2025) anges att ”SR har ett särskilt ansvar för det svenska språket och dess ställning i samhället”, liksom att programmen ska tillgodose ”skiftande förutsättningar och intressen hos befolkningen i hela landet” och ”som helhet präglas av folkbildningstraditioner” (Kulturdepartementet 2019: 4f.). I SR:s egen public service-handbok förklaras att intervjuer på engelska eller andra främmande språk ska ”översättas eller sammanfattas i direkt anslutning till det som sägs, så att de

1 Jag vill rikta ett varmt tack till två anonyma granskare för många kloka synpunkter på en tidigare version av detta manus.

lyssnare som inte förstår utländska språk kan följa samtalet och tillgodogöra sig det som sägs” (SR:s Public service-handbok 2014: 167).

Det är naturligtvis viktigt att SR:s innehåll är begripligt för så många lyssnare som möjligt. En genomsnittlig dag år 2020 lyssnade varannan person i åldern 16 till 80 år på FM-radio i någon av SR:s marksända kanaler (SR:s Public service-redovisning 2020: 73). Räkna vi in lyssnandet på SR som poddradio, vilket har ökat de senaste åren, var det närmare 80 % av Sveriges befolkning (7,3 miljoner) som en genomsnittlig vecka år 2020 lyssnade på SR, antingen som FM-radio eller som poddradio (SR:s Public service-redovisning 2020: 180). Det är alltså en mycket stor del av alla svenskar som regelbundet tar del av SR:s utbud.

Regelbundna lyssnare till SR:s program kan dock lägga märke till att inslag på engelska inte alltid förklaras på svenska. Frågan är därmed om det som beskrivs i SR:s egen public service-handbok verkligen stämmer med vad som faktiskt görs i radioprogrammen. Syftet med den undersökning som redovisas här är att besvara denna fråga genom att redovisa vilka inslag på andra språk som förekommer i några av Sveriges Radios svenskspråkiga radioprogram och hur sådana inslag på andra språk hanteras.

Undersökningen utgörs av två olika delar, varav den ena främst är kvantitativ och den andra huvudsakligen kvalitativ, vilka svarar mot två övergripande grupper av forskningsfrågor:

1. Vilka andra språk än svenska förekommer i de utvalda svenskspråkiga programmen? Hur stor andel av programtiden utgörs av inslag på andra språk? Hur ofta växlas det till ett annat språk i programmen?
2. Hur hanteras inslag på andra språk än svenska av programledare och reportrar i de analyserade programmen? Kan programmen förmodas vara begripliga även för den som inte förstår det aktuella språket? Vad går den som inte förstår språket miste om?

Inslag på engelska visade sig vara överlägset dominerande bland de andra språk som förekommer i de analyserade radioavsnitten, vilket fått till följd att fokus för undersökningens andra del huvudsakligen är hur inslag på engelska behandlas av programledare och reportrar. Även grannspråkens roll (norska och danska) kommer emellertid att diskuteras i viss mån.

En undersökning av behandlingen av engelska och grannspråk i SR:s program kan bidra till en ökad medvetenhet om vilka språkkunskaper som förutsätts finnas i den svenska befolkningen, och hur sådana föreställningar i förlängningen kan riskera att leda till exkludering av delar av denna befolkning. Höglin (2002: 61) anger att nordisk public service-radio har ett särskilt ansvar för att värna och använda de dominerande nationalspråken. Hon slår också fast att engelska inte används utan översättning i public service-radio i Norden: ”Många människor intervjuas på engelska eller ett annat språk, man

hör en snutt och sedan översätter intervjuaren” (Höglin 2002: 62). Om så varit fallet tidigare är sådana översättningar emellertid knappast längre självklara, åtminstone inte i svensk public service-radio. Josephson (2018: 267f) påpekar att man inte sällan hör undantag från principen om att det som sägs i intervjuer på andra språk än svenska ska översättas. Han ställer också frågan om vilka språk som tillåter sådana avsteg: kanske oftare engelska än norska? Vidare anger han att han inte känner till någon undersökning av sådana ”politiskt laddade språkval” (Josephson 2018: 268). Den här artikeln är i någon mån tänkt att fylla denna forskningslucka.

I det följande ges först en bakgrund till diskussioner om sambandet mellan språk, makt, inkludering och exkludering. Efter detta presenteras kort några studier från det (mycket omfattande) forskningsområdet mediers språkbruk, liksom några viktiga undersökningar av svenskars kunskaper i engelska och grannspråk. Denna inledande del följs av en redovisning av studiens material och metod, varefter resultaten av undersökningen beskrivs i två olika avsnitt vilka svarar mot de två delundersökningar som nämns ovan. Artikeln avslutas med en sammanfattande diskussion.

Bakgrund och teori

Att tillgången till språk påverkar tillgången till makt i samhället är en viktig utgångspunkt för språkpolitiskt arbete. I *Mål i mun: förslag till handlingsprogram för svenska språket* (SOU 2002:27), vilket var den statliga utredning som föregick språklagen (SFS 2009:600), beskrivs hur ”makten i sina olika former i hög grad utövas genom språket” liksom att ”språket och yttrandefriheten har central betydelse för ett demokratiskt samhälles utveckling” (SOU 2002:27, s. 38). Likaså påpekas det att:

Språket är [...] nyckeln till utbildning och en förutsättning för att man skall kunna delta i det offentliga samtalet, arbeta politiskt och i skilda sammanhang hävda sin rätt. Samtidigt är det uppenbart att inte alla har jämbördiga möjligheter att tillägna sig språket. Detta leder till ojämlikhet av skilda slag. Inte minst skapar olikheter i tillgången till språket maktmässiga klyftor; att ”språk är makt” har ofta påpekats (SOU 2002:27, s. 28).

Även Josephson (2018: 115) betonar att ”språkliga resurser är maktresurser” och som sådana kan fungera segregrande. En viktig förutsättning för språkpolitiskt arbete är därmed att samhället ska vara inrättat på så sätt att ”så många som möjligt kan få tillgång till de språkliga resurser de behöver för att hävda sig” (Josephson 2018: 116).

Avsaknad av de språkliga resurser som erfordras för att delta i samhällslivet antas alltså kunna leda till exkludering och segregation, medan tillgången

till sådana resurser förmodas leda till det motsatta, vilket ofta framhålls när invandrade svenskers kunskaper i svenska diskuteras. Ett tydligt exempel på hur frågor om invandring, språkkunskaper, inkludering och demokrati knyts ihop är delbetänkandet *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap* (SOU 2021:2), där det hävdas att syftet med att ställa krav på uppvisade kunskaper i svenska för att få bli svensk medborgare är att ”främja ett inkluderande samhälle” (s. 13) och att ”utövandet av demokratiska rättigheter förutsätter vissa språkkunskaper” (s. 154) (för en kritisk diskussion av hur kravet på språkkunskaper snarare kommer att leda till *exkludering*, eftersom många personer inte kommer att ha möjlighet att erhålla medborgarskap, se t.ex. Bevelander 2021).

Språkkunskaper i förhållande till inkludering och exkludering i samhället diskuteras alltså ofta i termer av (bristande) kunskaper i svenska. Mer sällan rör samtalet vilka andra språkkunskaper som krävs för att kunna delta fullt ut i det svenska samhällslivet idag. När engelskans inflytande debatteras av allmänheten (t.ex. i insändare i dagstidningar) är det ofta i form av kritik av lånord och svengelska. Svensk språkforskning har dock sedan slutet av 1990-talet rört sig från diskussioner om lånord till beskrivningar av hotet om domänförluster, dvs. idén om att det svenska språket inte längre kommer att kunna användas inom vissa domäner, vilka istället övertas av engelska (se t.ex. Teleman 1992; för en kritisk diskussion av begreppet domänförlust, se Salö 2012). Fokus för de undersökningar som gjorts har då särskilt varit förhållandet mellan engelska och svenska inom forskning och utbildningsväsende (t.ex. Hyltenstam 2004, Lim Falk 2008, Salö 2010, 2016, 2017, Salö och Josephson 2014, Karlsson 2017 och Toth 2018; för en översikt över situationen på universiteten i Norden, se Gregersen 2014).

Ett av de viktigaste argument som framförts för att domänförluster är problematiska är desamma som i uttalandena i *Mål i mun* ovan: att olika tillgång till (det engelska) språket också skapar olika tillgång till makt. Salö (2012: 47f) beskriver resonemanget som *demokratiargumentet*: eftersom kunskaper i engelska är ojämnt fördelade i befolkningen riskerar användandet av engelska att skapa ojämlikhet. Han påpekar emellertid att detta ju också gäller kunskaper i svenska, liksom för övrigt för fackkunskaper generellt. Josephson (2004: 13f) betonar att det är just av sociala skäl som det finns anledning att motarbeta domänförluster: ”Vi vill inte ha ett samhälle där sociala klyftor förstärks av språkklyftor, och där många människor inte kan göra sig själva rättvisa därför att de inte får använda sitt modersmål.”

* * *

Annan relevant forskningslitteratur handlar om journalistikens språk. Medier brukar ofta framhållas vara av central betydelse för ett demokratiskt samhälle. I *Mål i mun* förklaras att ”medierna har en avgörande betydelse för ett öppet och

demokratiskt samhälle”, och vikten av att alla har möjlighet att följa med i den debatt som förs i medierna betonas (SOU 2002:27, s. 227f). Nord och Strömbäck (2012: 19) anger att journalistiska medier bidrar till ”en fungerande åsiktsbildning och en fungerande demokrati, i vilken medborgarna har tillgång till sådan information som de behöver för att fritt och självständigt kunna ta ställning i samhällsfrågor”.

Journalistiska texter på flera språk har särskilt studerats av den del av översättningsvetenskapen som sedan mitten av 2000-talet kommit att intressera sig för översättning i nyhetsmedier (Schäffner 2018: 328, Valdeón 2020: 325). Undersökningarna har då ofta handlat om hur texter förändras vid översättning och vilka strategier översättare av nyhetstexter använder sig av. Det mesta av denna forskning har utgått från tryckta medier och texter på webben, medan betydligt mindre uppmärksamhet har ägnats åt översättning i nyheter på tv och radio (Schäffner 2018: 329). Studier med utgångspunkter liknande ämnet för den här artikeln, dvs. språkval och (brist på) översättning i radioprogram, är inte lätta att finna, undantaget flera arbeten av van Rooyen om val av språk i nyheter på Sydafrikanska radiokanaler (t.ex. van Rooyen 2018).

Ett par för min studie mer närliggande exempel är Börestam Uhlmanns (1999) undersökning av hur radioreportrar från SR hanterar interskandinaviska intervjuer, liksom Muhonens (2010) analys av vilka språk som användes i ett ungdomsprogram i SR:s finska kanal Sisuradio år 2005. I Börestam Uhlmanns (1999: 45f) undersökning menade den reporter hon intervjuat att danska röster tar mer plats i radioinslag eftersom de måste översättas, vilket får till följd att reporterens egna repliker på danska ofta redigeras bort eller ersätts med frågor ställda på svenska. I Muhonens (2010) analys av 48 timmars ungdomsradio (av vilka emellertid närmare 30 timmar utgjordes av musik) var en övergripande slutsats att intervjuer på engelska sällan översätts eller sammanfattas i radioprogrammen, vilket enligt henne tyder på att engelska inte är ett främmandespråk utan snarare ett andraspråk för ungdomarna: ”The underlying assumption is that everybody understands what is said and everyone knows English” (Muhonen 2010: 5).

* * *

Det leder oss till frågan om huruvida engelska snarare bör ses som ett andraspråk än ett främmandespråk i Sverige idag. Hyltenstam (2004: 52) anser att det finns anledning att betrakta engelska som ett andraspråk i Sverige, eftersom det är ”ett språk som alla invånare måste behärska för att klara de dagliga kommunikativa behov som potentiellt uppstår i arbets- eller vardagslivet inom landet”. Lainio (2013: 303) menar på liknande sätt att engelskan har börjat likna ett andraspråk i Sverige, eftersom ”engelska utgör ett språk som man inte bara lär sig genom skolan, utan att det också är ett språk som det blivit nödvändigt att förstå och använda i det dagliga livet”.

Men oavsett om engelska ska anses vara ett främmandespråk eller ett andraspråk i det svenska samhället idag: hur väl förstår svenskar engelska? I EU-rapporten *Special Eurobarometer 386: Europeans and their languages* (2012) framgår att svaren varierar beroende på om frågan gäller egna samtal eller lyssnande till nyheter. Bland de tillfrågade drygt 1 000 svenskarna uppgav hela 86 % att deras kunskaper i engelska är tillräckligt bra för att de ska kunna föra ett samtal på språket (vilket kan jämföras med kunskaperna i tyska, där enbart 26 % uppger samma sak, eller franska, som hamnar på tredje plats med 9 %) (*Special Eurobarometer 386*, 2012: 21). Andelen som anser sig kunna samtala på engelska har också ökat över tid: i motsvarande undersökning 1999 var det 75 % av svenskarna som svarade ja på samma fråga (*Standard Eurobarometer 50*, 1999). Bland de svenskar som ingick i den senaste undersökningen 2012 ansåg också 40 % av den grupp som sa sig kunna föra en konversation på engelska att de var mycket duktiga på detta språk (dvs. *very good* på skalan *very good-good-basic*), och andelen som ansåg sina engelskkunskaper nå upp till denna högsta nivå hade ökat med fem procentenheter sedan motsvarande undersökning 2005 (*Special Eurobarometer 386*, 2012: 24).

När informanterna i undersökningen 2012 tillfrågades om vilka språk de behärskade tillräckligt bra för att kunna följa med i nyheter på radio eller teve på språket blev dock resultatet diametralt annorlunda. Andelen som ansåg att de klarade av detta på engelska var enbart 24 %, vilket var strax under snittet på 25 % för de 27 EU-länder som ingick i studien (*Special Eurobarometer 386*, 2012: 31). Här syns också en oväntad skillnad mellan de nordiska länderna: i såväl Danmark som Finland var andelen som svarade ja på denna fråga mer än det dubbla (57 % i Danmark, 50 % i Finland). Resultatet stämmer dock väl överens med att enbart 28 % av svenskarna i undersökningen sa sig behärska engelska tillräckligt bra för att läsa dagstidningar och tidskriftsartiklar på engelska (*Special Eurobarometer 386*, 2012: 33). För en stor del av de tillfrågade svenskarna i EU-studien 2012 kan engelska därmed knappast sägas utgöra ett andraspråk; vi kan jämföra med Malta där engelska vid sidan av maltesiska är officiellt språk och motsvarande siffror var 85 % (lyssna på nyheter) respektive 74 % (läsa tidningar).

Möjligen kan den oväntade diskrepansen mellan Sverige och Danmark/Finland i undersökningen 2012 bero på att de svenska deltagarna i genomsnitt var något äldre.² I rapporten framgår tydligt att yngre EU-medborgare i större utsträckning än äldre svarar ja på frågan om de kan följa nyheter på radio eller teve eller läsa dagstidningar på ett främmande språk. För de 26 751 europeiska respondenterna angav 41 % i åldern 15–24 år att de klarade av detta, medan motsvarande siffra för personer 55+ var 20 % (*Special Eurobarometer 386*, 2012: 38).

2 Detta nämns inte i rapporten men framgår av de detaljerade Excel-filer om undersökningen som finns tillgängliga via den officiella portalen för EU-data. Se länk i litteraturlistan.

I Delsing och Lundins (2005) undersökning av nordiska gymnasieungdomars språkförståelse testades både grannspråksförståelse och engelskkunskaper. Den övergripande slutsatsen av studien var att de nordiska ungdomarna nästan genomgående var bättre på att förstå engelska än sina nordiska grannspråk (Delsing & Lundin 2005: 146). Särskilt tydligt var detta ifråga om hörförståelse, för vilken det påpekades att ”ungdomarnas vana vid att höra engelska gör att de klarar den engelska hörförståelsen mycket bra, medan deras relativa ovana vid att höra grannspråk gör att de får låga resultat” (Delsing & Lundin 2005: 95). I den svenska delen av undersökningen av grannspråk deltog 256 gymnasieungdomar, medan kunskaper i engelska testades på 78 personer (Delsing & Lundin 2005: 28f). I studien blev den genomsnittliga poängen på hörförståelsetest med nyhetsuppläsning på engelska 7,59 på en skala 1–10 (s. 93), medan motsvarande siffror för norska och danska blev 5,6 respektive låga 1,91 (s. 73). Svenska ungdomar var också bättre på läsförståelse på engelska än på att läsa på sina grannspråk (s. 95).

Det visade sig emellertid också att det fanns viktiga skillnader inom gruppen nordiska ungdomar. Både när det gällde grannspråksförståelse och förståelse av engelska fick infödda nordbor i Skandinavien högre poäng på testerna än invandrare (Delsing & Lundin 2005: 91). Som invandrare räknades i studien personer som hade ett icke-skandinaviskt språk som hemspråk, oavsett om landets språk också var hemspråk. Antalet personer med andra hemspråk bör dock ha varit ganska begränsat i den engelska delundersökningen, eftersom det totala antalet testdeltagare från Sverige, Norge och Danmark i denna del av studien var 296 personer, och målsättningen i undersökningen var att ca 25 % av de svarande från Skandinavien skulle ha andra språk som hemspråk (Delsing & Lundin 2005: 9, 29).

Delsing och Lundin (2005: 91) anger att skillnader mellan personer med ett icke-skandinaviskt hemspråk och övriga skandinaver bör kunna tillskrivas såväl språkliga som sociala faktorer. För det första är engelska ett germanskt språk, vilket bör göra det enklare att lära sig och förstå för den som också har ett germanskt språk som modersmål. För det andra ”tillhör många invandrare lägre sociala grupper med mindre utbildning och sämre sociala villkor” (Delsing & Lundin 2005: 91).

Material och metod

Undersökningen utgår från drygt 42 timmar radiosändning från Sveriges Radio, fördelade över 58 avsnitt från 14 olika radioprogram. Urvalet har gjorts bland de radioprogram som hade flest lyssnare under 2020 och de första 18 veckorna 2021.

Enligt SR:s public service-redovisning 2020 var de program i P1 som hade flest lyssnare som FM-radio under år 2020 *Sommar i P1*, *P1-morgon*, *Godmorgon världen* och *Studio ett*: dessa hade alla över en halv miljon lyssnare per

avsnitt (SR 2020: 187). Eftersom *Sommar i P1* endast sänds under en begränsad tid av året inkluderades enbart de tre sistnämnda radioprogrammen i studien. De tre utvalda programmen från P1 behandlar alla aktuella nyhetshändelser och politik i Sverige och världen, vilket innebär att de kan anses vara särskilt viktiga ur demokratisynpunkt.

De mest populära programmen i FM-radio i P2, P3 och P4 år 2020 innehåller normalt inte inslag på andra språk än svenska (förutom sångtexter), och dessa bedömdes därmed inte som meningsfulla att ta med i undersökningen (det gällde t.ex. *Klassisk morgon* i P2, *Morgonpasset* i P3 och *Ring så spelar vi* i P4 – se SR 2020: 187). Istället inkluderades de 10 poddradio-program från SR vilka hade flest lyssnare 2020, undantaget *Sommar & Vinter i P1* och *Julkalendern*, som båda sänds under en viss tid på året. Majoriteten av de inkluderade programmen sänds också i FM-radio i P1 eller P3. Populärast av programmen är *P3 Dokumentär*, som enligt SR i genomsnitt hade en veckoräckvidd på strax under en halv miljon lyssnare år 2020 (SR:s Public service-redovisning 2020: 185).

För att inte förbise poddradio-program som blivit populära efter årsskiftet 2020–2021 analyserades också vilka av SR:s poddar som haft störst veckoräckvidd under v. 1–18 år 2021 genom Poddindex. Av de 10 poddar som oftast befann sig på 10-topplistan över SR:s poddar under denna period ingick, förutom de 10 program som också varit mest populära 2020, *P3 Krim* (som startade i början av 2021), *P3 ID* (som lanserades 2020), och *P3 Musikdokumentär*. Dessa tre program inkluderades också i studien, som därmed kom att inkludera totalt 14 olika radioprogram, vilka alla utom *Creepypodden* och *Söndagsintervjun* utgjordes av nyhetsprogram, aktualitetsprogram och dokumentärer.

Från vart och ett av de 14 programmen analyserades 2 avsnitt från v. 18–21, ca 2 timmar per radioprogram.³ För de program som sändes/släpptes varje vecka inkluderades avsnitten v. 18–19, medan de program som endast gavs ut varannan vecka inkluderades med v. 18+20 eller v. 19+21, beroende på vilka veckor som var aktuella för utgivning. Ett program (*P3 Dystopia*) har en oregelbunden utgivning och det dröjde ända till v. 23 innan avsnitt 2 släpptes. Detta avsnitt ingick också i studien.

Alla inslag av Ekonyheter i andra radioprogram (*P1-morgon*, *Godmorgon världen* och *Studio ett*) exkluderades, och tiden räknades fram med motsvarande tid så att de första 60 minuterna per avsnitt exklusive sådana Eko-inslag inkluderades i undersökningen. Också för övriga program inkluderades enbart de första 60 minuterna per avsnitt om avsnittet var längre än så.

Efter en första genomlyssning av de på detta vis insamlade 36 avsnitten kunde det konstateras att det i 6 av de 14 analyserade radioprogrammen inte

3 För *Dagens Eko*, som enbart är 15 minuter långt, inkluderades 8 avsnitt: mån-tors v. 18–19; för *P3 Krim*, som är omkring 30 minuter per avsnitt, inkluderades 4 avsnitt v. 18–21.

Tabell 1. Analyserade radioavsnitt (kursiverade program innehöll inte inslag på andra språk än svenska)

Program	Antal avsnitt	Antal analyserade min
Dagens Eko kvart i fem (P1)	16	240
Godmorgon världen (P1)	4	240
P1-morgon	4	240
P3 Dystopia	4	232
P3 ID	4	235
P3 Musikdokumentär	4	237
Studio ett (P1)	4	240
USA-podden (P1)	4	203
<i>Creepypodden (P3)</i>	2	120
<i>P1 Dokumentär</i>	2	102
<i>P3 Dokumentär</i>	2	120
<i>P3 Historia</i>	2	99
<i>P3 Krim</i>	4	120
<i>Söndagsintervjun (P1)</i>	2	108
<i>Totalt</i>	58	2 536 (42 h 16 min)

förekom några inslag på andra språk än svenska alls (i några fall ett enstaka citat på engelska omfattande några få sekunder). För dessa 6 program inkluderades inte fler avsnitt i undersökningen. För övriga 8 radioprogram inkluderades ytterligare 2 avsnitt per program från v. 20–21.⁴ En förteckning över exakt vilka datum de utvalda avsnitten sändes presenteras i en lista över materialet i slutet av artikeln.

De radioprogram som därigenom har ingått i undersökningen, liksom antal analyserade minuter från varje program, presenteras i tabell 1, där kursiverade program inte innehöll några inslag på andra språk än svenska alls.

Alla avsnitt lyssnades igenom via SR:s hemsida eller appen SR-play. Avsnitt innehållande inslag på andra språk än svenska laddades också ned och analyserades mer ingående i programmet Audacity 2.4.2. Vid denna analys noterades alla förekommande inslag på andra språk än svenska, och dessa kategoriserades efter vilket språk det handlade om och hur många växlingar som skedde mellan svenska och det andra språket. Dessutom analyserades det för varje avsnitt hur stor andel av programtiden som inslag på andra språk än svenska uppgick till, genom att sådana delar klipptes bort från Audacity-filen och den bearbetade filen jämfördes med originalversionen. Växlingar till andra språk i form av enstaka ord och fraser som uttalas av en reporter eller programledare

4 För *Dagens Eko* inkluderades ytterligare 8 avsnitt: tors-fre v. 20–21; för de program som endast sändes varannan vecka inkluderades istället de två avsnitt som hade sänts under april.

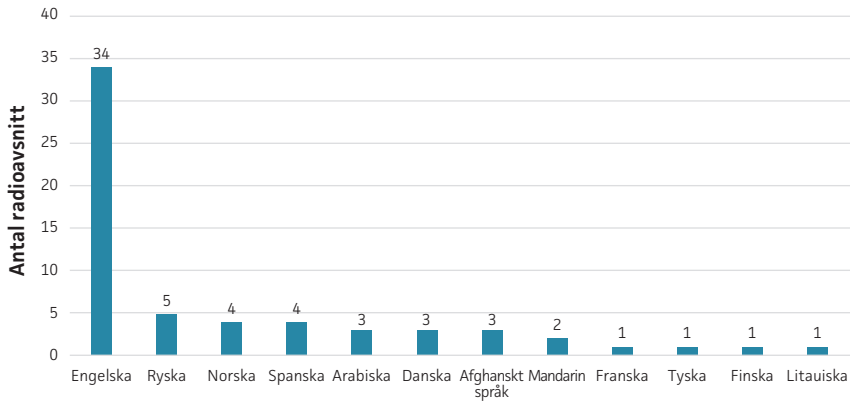
exkluderades emellertid inte från filerna. Det gäller exempel som de följande (ord på andra språk än svenska är kursiverade här och i fortsättningen; alla transkriberingar från ljudfilerna är gjorda av författaren till denna artikel):

- (1) Bland annat så hade han ju synpunkter på det här med att Romney buades ut: "*it was nice*" att se det. Det var, det var trevligt tyckte Trump (*USA-podden*, 5 maj 2021).
- (2) Donatella står för *the final touch*, men hon har inga egna, stora visioner (*P3 ID*, 10 maj 2021).
- (3) Meghans pappa blir genast hennes bästa vän och de ses varje dag. Hon kommer senare beskriva honom som en "*full time hustler*" – han vet hur han ska få tag på pengar (*P3 Musikedokumentär*, 2 maj 2021).

I *P3 Musikedokumentär* förekommer en hel del musikinslag med sång på engelska. Sådana inslag har inte räknats som inslag på andra språk, eftersom huruvida lyssnaren förstår sångtexter eller inte aldrig påverkar begripligheten för programmet som helhet.

För de första två analyserade avsnitten från varje program noterades också systematiskt hur varje inslag på ett annat språk än svenska hanterades av programledare/reporter: följdes inslaget av en ordagrann översättning, en sammanfattning eller ingetdera? För resterande två avsnitt från varje program noterades detta mer översiktligt. För de avsnitt som innehöll många inslag på engelska (alla avsnitt av *P3 Dystopia* och några av avsnitten från *P3 ID* och *P3 Musikedokumentär*) lyssnade jag också igenom hela ljudfilen efter att alla inslag på engelska hade exkluderats från filen. Vid denna genomlyssning analyserade jag hur begripligt avsnittet var helt utan de engelska inslagen, med fokus på om den talade texten fortfarande hängde ihop utan inslagen eller om det som sades på svenska relaterade tillbaka till saker som enbart framkommit på engelska, så att det blev svårt att förstå programmet.

Gränsen mellan en ordagrann svensk översättning och en sammanfattning av innehållet på svenska visade sig vara flytande och mycket svår att dra. Dessutom förekommer språk för vilka jag inte har kunnat avgöra i hur hög grad innehållet återges ordagrant på svenska (t.ex. ryska, arabiska och litauiska). Att presentera exakta siffror över hur många inslag på andra språk än svenska som översätts respektive sammanfattas anser jag därmed inte är möjligt. I den andra delen av resultatredovisningen beskrivs därför istället de tendenser som framkommer av analysen ifråga om hur programledare och reportrar förhåller sig till inslag på andra språk, och illustrerande exempel på dessa tendenser presenteras.

Figur 1. Antal SR-avsnitt innehållande inslag på respektive språk (av totalt 58 analyserade avsnitt, varav 43 innehöll inslag på andra språk än svenska)

Resultat

I det följande beskrivs i två delar resultatet av undersökningen av inslag på andra språk än svenska i radioavsnitten från Sveriges Radio. I den första delen presenteras vilka andra språk än svenska som förekommer i radioprogrammen samt hur stor andel av programtiden som utgörs av sådana inslag på andra språk. I den andra delen presenteras hur programledare och reportrar hanterar inslag på andra språk än svenska, det vill säga om de exempelvis översätter inslaget för lyssnarna.

ETT DUSSIN OLIKA SPRÅK UTGÖR UPP TILL EN FJÄRDEDEL AV PROGRAMTIDEN

Totalt analyserades i denna studie 58 radioavsnitt från 14 olika radioprogram (se tabell 1 ovan). Av dessa 58 avsnitt innehöll 15 inte några inslag på andra språk än svenska alls.⁵ I resterande 43 avsnitt från 8 olika radioprogram förekom inslag på 12–13 olika språk.⁶ Se figur 1.

Som framgår av figur 1 är engelska överlägset det dominerande språket i de analyserade radioavsnitten förutom svenska: inslag på engelska förekommer i 34 avsnitt. I alla 8 radioprogram innehållande inslag på andra språk än svenska är engelska vanligast. Ett exempel är *Dagens Eko*, som innehåller flest olika språk totalt (11 språk), där ändå engelska förekommer oftast – i 11 av de analyserade 16 avsnitten.

5 Det rör sig om de 12 avsnitten från de 5 kursiverade radioprogrammen i tabell 1 samt ett avsnitt av *P3 Musikdokumentär*.

6 Osäkerheten i om det exakta antalet är 12 eller 13 beror på att det för 3 avsnitt inte nämns i programmet vilket/vilka afghanska språk som intervjuade personer talar: det kan vara samma afghanska språk i de tre avsnitten eller två olika språk.

Tabell 2. Genomsnittlig andel av programtiden som utgörs av inslag på andra språk än svenska i 8 olika SR-program (43 avsnitt), i procent (inom parentes anges den lägsta och högsta andelen i de enskilda analyserade avsnitten)

Program	Andel av programtiden med tal på andra språk än svenska, i procent ⁷
Studio ett (P1)	2,5 (1-5)
Dagens Eko kvart i fem (P1)	2,7 (0-7)
P1-morgon (P1)	3,3 (1-7)
Godmorgon världen (P1)	3,5 (1-6)
USA-podden (P1)	4,4 (2-6)
P3 Musikdokumentär (P3)	10,2 (10-11) ⁸
P3 ID (P3)	23,3 (7-30)
P3 Dystopia (P3)	24,6 (22-28)

Övriga språk återfinns mer sporadiskt i 1-5 avsnitt per språk. Även om alla siffror från de övriga språken i figur 1 räknas ihop är det fortfarande färre än antalet avsnitt som innehåller engelska: totalt blir det 28 stycken (att jämföras med de 34 avsnitt i vilka engelska förekommer). I praktiken är förstås antalet avsnitt innehållande andra språk än engelska färre än så, eftersom många avsnitt innehåller inslag på flera olika språk; det gäller särskilt avsnitten från *Dagens Eko*.

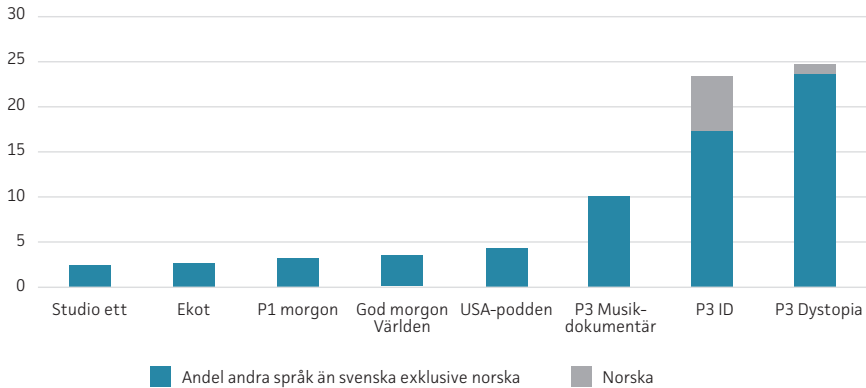
Vilka språk förutom engelska som fanns representerade under de analyserade veckorna förefaller främst bero på vilka nyhetshändelser som var aktuella under dessa veckor, som präglades av händelser i Belarus och Israel. I de radioprogram från P3 som innehåller andra språk än svenska förekommer så gott som uteslutande engelska, men några avsnitt innehåller också inslag på norska (2 avsnitt) respektive ryska (1 avsnitt).

Engelska dominerar alltså i alla radioprogrammen. Däremot syns stor variation mellan de olika radioprogrammen ifråga om hur stor andel av programtiden som utgörs av tal på andra språk, såsom framgår av tabell 2.

Som framgår av siffrorna inom parentes i tabell 2 är skillnaden också stor mellan olika avsnitt från samma radioprogram. Särskilt gäller detta för P3 ID, där inslag på engelska och norska i det avsnitt som innehåller den största andelen tal på andra språk än svenska uppgår till hela 30 % av programtiden, medan ett

7 Musikinslag har räknats till det vanliga svenskspråkiga programmet, oavsett vilket språk sångtexten sjungs på. Såväl programmets totala längd som den sammanlagda tiden tal på andra språk har avrundats till närmaste halv minut före uträkningen i procent.

8 I P3 Musikdokumentär fanns bland de fyra analyserade avsnitten ett avsnitt som inte innehöll inslag på andra språk alls (eftersom det behandlade en svensk artist). Detta avsnitt har exkluderats från översikten i tabell 2 (om avsnittet räknas med är andelen citat på andra språk i P3 Musikdokumentär för de fyra analyserade avsnitten totalt 7,6 %). Också i figur 2 och tabell 3 är det helt svenskspråkiga avsnittet exkluderat.

Figur 2. Genomsnittlig andel av programtiden som utgörs av inslag på andra språk än svenska i 8 olika SR-program (43 avsnitt), i procent

av de analyserade avsnitten enbart innehåller 7 % sådant tal (på engelska). Även för övriga radioprogram är variationen mellan olika avsnitt stor. Detta innebär förstås att de exakta siffrorna måste tolkas med stor försiktighet: om andra veckor hade inkluderats i studien skulle resultatet ha kunnat se annorlunda ut.⁹

Trots variationen mellan olika avsnitt förefaller ändå en övergripande slutsats kunna dras av genomgången: tre program innehåller betydligt mer tal på andra språk än de övriga, nämligen *P3 Musikdokumentär*, *P3 ID* och *P3 Dystopia*. I de två sistnämnda programmen uppgår inslagen på andra språk i genomsnitt till nästan en fjärdedel av programtiden (23,3 % respektive 24,6 %). Inslag på andra språk än svenska är inte alls lika vanliga i resterande program, som alla sänds i P1.

Skillnaden mellan de olika radioprogrammen syns tydligt i figur 2, där siffrorna från tabell 2 har kompletterats med en särskild angivelse av hur stor andelen norska är i *P3 ID* och *P3 Dystopia*. Ett par avsnitt från dessa program innehåller nämligen många norska inslag, och norska är sannolikt lättare att begripa för den som enbart behärskar svenska än engelska eller ryska, vilket är de övriga språk som förekommer i dessa två program.

För att vidare få en uppfattning om huruvida programmen innehåller uttalanden på andra språk av olika längd (många korta eller ett fåtal långa sådana) analyserades också hur många växlingar det förekom från svenska till ett annat språk i programmen. En passage som den i (4), där det finns tre uttalanden på engelska varvade med den svenska reporterens beskrivningar på svenska, räknas då som tre växlingar:

⁹ Detta gäller också för de program i undersökningen som inte innehöll några inslag på andra språk alls. Det finns till exempel många avsnitt av programmet *P3 Dokumentär* som innehåller inslag på andra språk, även om de avsnitt som sändes de utvalda veckorna inte gjorde det.

- (4) Utan svamparnas kemistegenskaper, hade vi inte haft några landlevande växter.

So, in earliest days of plant life on land, these alga ancestors of land plants, little puddles of photosynthetic tissue, were washing up on to the shores of lakes and rivers.

Det här är biologen Merlyn Sheldrake, intervjuad av journalisten Freddie Sayers på siten Unheard från 2020.

And these algae were not very well adapted to life on land.

Landväxternas förfäder, algerna, sträckte ut en hand mot svamparna för hjälp när de flöt upp på land, och svamparna svarade.

An alliance began between these alga ancestors of plants and these fungi.

De kunde erbjuda mineralrik jord, möjligheten för algerna att tillgodose sig näring och vatten, i utbyte mot att algerna gav socker till svamparna (*P3 Dystopia*, 12 maj 2021).

Tabell 3 visar det totala antalet växlingar från svenska till ett annat språk för varje analyserat program samt antalet växlingar i genomsnitt per 60 minuter. De norska inslagen i *P3 ID* och *P3 Dystopia* har inte räknats med här, och inte heller den användning av enstaka engelska ord och fraser som ibland förekommer i uttalanden av programledare eller reportrar (sådana förekommer främst i *USA-podden* och i ett av avsnitten från *P3 Musikedokumentär*; se exemplen i (1)–(3) ovan).

En jämförelse mellan tabell 3 och figur 2 visar att såväl *Studio ett* som *USA-podden* måste innehålla längre uttalanden på andra språk än *Dagens Eko*, *P1-morgon* och *Godmorgon världen*: i de två förstnämnda förekommer nämligen betydligt färre växlingar per 60 minuter än i de tre senare, trots att andelen programtid med inslag på andra språk i dessa två program inte är avsevärt mindre. Det kan också konstateras att *P3 Musikedokumentär* innehåller kortare uttalanden på andra språk än *P3 ID*, eftersom andelen växlingar är fler men *P3 ID* har en större andel programtid med inslag på andra språk totalt, även efter det att norska räknas bort (se figur 2). Slutligen framgår av tabell 3 också att antalet växlingar är överlägset flest i *P3 Dystopia*, där det under en timme växlas mellan svenska och engelska (i några enstaka fall istället till ryska) i genomsnitt drygt en gång i minuten.

Tabell 3. Antal växlingar från svenska till andra språk (norska har exkluderats från P3 ID och P3 Dystopia)

Program	Antal växlingar	Antal min	Antal växlingar per 60 minuter
Studio ett (P1)	23	240	6
Dagens Eko kvart i fem (P1)	59	240	15
P1-morgon (P1)	47	240	12
Godmorgon världen (P1)	59	240	15
USA-podden (P1)	21	203	6
P3 Musikedokumentär (P3)	84	177	28
P3 ID (P3)	91	235	23
P3 Dystopia (P3)	259	232	67

OLIKA SÄTT ATT HANTERA INSLAG PÅ ANDRA SPRÅK ÄN SVENSKA I SR:S RADIOPROGRAM

En överväldigande majoritet av alla inslag på andra språk än svenska i de analyserade radioprogrammen återfinns i intervjuer med, eller officiella uttalanden från, talare av andra språk. Sådana intervjuer kan vara gjorda av en reporter för programmet eller hämtade från andra medier. Inslagen fyller normalt samma funktioner som motsvarande inslag på svenska sannolikt skulle ha haft: att illustrera, exemplifiera eller fördjupa ett ämne som tas upp i programmet.

Det finns emellertid stora skillnader mellan de olika radioprogrammen i hur uttalanden på andra språk hanteras av programledare och reportrar. I de analyserade avsnitten från P1-programmen *P1-morgon*, *Studio ett*, *Godmorgon världen* och *Dagens Eko* översätts eller sammanfattas så gott som alla uttalanden på andra språk till svenska; det gäller även inslag på engelska, norska och danska. Några exempel på hur uttalanden på engelska, danska respektive norska hanteras av reportrar och programledare i dessa program presenteras i (5)–(7):

- (5) Coronapandemin kunde ha förhindrats och miljontals liv hade kunnat sparas. Det hävdas i en oberoende rapport som beställts av Världshälsoorganisationen och som publicerats idag.

This is an ongoing disaster, that we believe could have been prevented.

Det här är en pågående katastrof som vi tror kunde ha förhindrats, det sa en av panelens två ordförande, Liberias före detta president Ellen Johnson Sirleaf, när rapporten presenterades idag (*Dagens Eko*, 12 maj 2021).

- (6) Det gamla museet är fullt av fakta.

Så der er en stor forskel på hvordan han fortæller os sin historie og på hvordan vi fortæller historien om Andersen.

Så det är stor skillnad på hur han berättar det, och hur vi berättar om honom. [...]

Og så vil vi gerne bruge hans litterære teknikker, hans måde at være i verden på og hans værdier som afsæt for hvordan vi bygger det her museum.

Vi ska använda oss av hans litterära tekniker, hans värderingar, hans värld. [...]

Politikerne og erhvervslivet, de elsker ham, fordi de tænker, at her er der penge at hente.

Politiker och näringslivet älskar honom: det finns ju pengar att hämta (*P1-morgon*, 3 maj 2021).

- (7) Ingemar Nestor Nielsen är tingsrättsdomare.

Hun var en støttespiller som muliggjorde jihad, la til rette for att sine tre ektemenn ble ivaretatt på hjemmebane og oppfostret neste generasjon ISIS-rekrutter.

Kvinnan utgjorde ett stöd till jihad och sina män och uppfostrade nästa generation IS-krigare, sa domare Ingemar Nestor Nielsen när han läste upp domen i Oslo tingsrätt idag (*Dagens Eko*, 4 maj 2021).

Inslag på danska har jag enbart funnit exempel på i avsnitten från *P1-morgon* och *Dagens Eko*, där alltså sådana inslag alltid ges en svensk översättning eller sammanfattning. Inslag på norska förekommer emellertid, som jag tidigare nämnt, också i ett av avsnitten i *P3 ID*. Detta avsnitt, som handlar om den norska prinsessan Märtha Louise, innehåller en stor mängd uttalanden på norska av en norsk reporter och intervjuade personer: totalt uppgår de norska inslagen till 14 minuter av de första 60 minuterna av detta avsnitt (23 %). De norska inslagen sammanfattas eller översätts inte till svenska, men innebär antagligen inte några större begriplighetsproblem för en person med svenska som modersmål, eftersom den norska som talas genomgående är tydlig och uttalet ligger nära det svenska. Också i ett av avsnitten från *P3 Dystopia* förekommer emellertid ett inslag på norska, och detta kan möjligen medföra lite större svårigheter för lyssnaren. Passagen innehållande norska inleds nämligen med att den intervjuade norrmannen själv påpekar att han har en ganska speciell dialekt och undrar om reportern förstår honom. Ord som *bevegelse*

(rörelse), *bølge* (våg) och *varslingssystem* (varningssystem), vilka förekommer i passagen, är kanske inte heller självklart begripliga för alla svenska lyssnare. Inte heller i *P3 Dystopia* sammanfattas emellertid de norska uttalandena på svenska i någon större utsträckning.

I de analyserade avsnitten från *USA-podden* är inslag på engelska ofta längre än inslag på andra språk i de övriga nyhets- och aktualitetsprogrammen från P1 (vilket framgick av föregående avsnitt). I detta program sammanfattas vanligtvis de uttalanden som förekommer på engelska kortfattat. Den som inte behärskar engelska går dock ofta miste om en hel del information:

- (8) Oppositionspartiet håller alltid ett slags mottal efter State of the Union. Och från republikanerna så var det i år då Tim Scott som talade.

Our best future will not come from Washington schemes or socialist dreams. It will come from you, the American people. Black, Hispanic, White, and Asian, republican and democrat. Brave police officers and black neighborhoods. We are not adversaries. We are family.

Roger, socialistiska drömmar är inte vägen framåt för USA sa Tim Scott här. Är det ungefär så som republikanerna ser på Bidens politik nu? (*USA-podden*, 5 maj 2021).

- (9) Efter det här så gick i alla fall Biden vidare och talade om hur bra covid-hanteringen har skötts:

Everyone, over the age of 16, everyone is now eligible to get vaccinated, right now, right away. Go get vaccinated America, go and get the vaccination. They are available.

Kajsa, det har ju gått väldigt bra och väldigt snabbt med vaccineringen. Men kan man tro att Biden visste att det skulle gå så här bra redan när han satte upp sina mål? (*USA-podden*, 5 maj 2021).

I exemplet i (8) är det mycket av det som sägs på engelska som inte nämns på svenska alls. I (9) anger Joe Biden vilka som har möjlighet att vaccinera sig och uppmanar USA:s befolkning att göra detta, medan det som sägs på svenska före och efter uttalandet istället är att covid-pandemin och vaccinationerna skötts bra i USA.

Till skillnad från i de ovan nämnda P1-programmen förefaller det som om man i de avsnitt jag undersökt från *P3 ID*, *P3 Musikdokumentär* och *P3 Dystopia* ofta förutsätter att lyssnaren behärskar engelska tillräckligt bra för att förstå inslag på detta språk. Det som sägs i intervjuer på engelska sammanfattas nämligen ofta inte på svenska alls, såsom framgår av följande exempel:

- (10) Kändisar som prinsessan Diana och Naomi Campbell uttalar sig i media. Supermodellen gråter hejdlöst i NBC.

You know he was a true, he really loved what he did, he really loved designing, he loved putting on great shows [...].

Det var ju så oväntat. Gianni Versace gått ut och [...] så pang död, 50 år gammal (*P3 ID*, 10 maj 2021).

- (11) Katy berättar om den första intensiva tiden med Glen, några år senare för Artisan News.

I remember being in his studio every single day practically. For like two years with Glen. Just like, months at a time. Just writing songs. And he's always like "write a song a day, write a song a day, write a song a day, it doesn't matter if it's just a little jingle or whatever".

Tillsammans skriver Katy och Glen en skiva. I hans ögon har hon allt. Hon är smart, rolig och vet precis hur man skriver låtar som innehåller många olika känslor (*P3 Musikedokumentär*, 30 maj 2021).

I dessa exempel kan det tänkas att inslagen på engelska främst finns med för att illustrera att många kändisar sörjde Gianni Versace när han dog, respektive att Katy Perrys första tid med Glen verkligen var intensiv, men exakt vad som sägs får den lyssnare som inte behärskar engelska inte veta.

I några avsnitt händer det att engelska inslag varken kommer från intervjuer eller officiella uttalanden, utan istället från nyhetsinslag från andra medier från en tidpunkt då någonting dramatiskt skedde. Sådana passager används antagligen för att ge färg och inlevelse till framställningen, genom att placera lyssnaren i ett avgörande ögonblick skilt från nuet:

- (12) Mannen tar fem kliv upp för marmortrappan. I handen håller han en pistol som han riktar mot Giannis nacke. Sky News och NBC:

[Polissirener hörs i bakgrunden under inslaget.]
The fashion designer Gianni Versace has been shot dead outside his villa on the Ocean Drive.

Police say Versace was shot twice in the head at close range on the steps of his house in South Beach Miami. Gianni Versace was one of the biggest names in the world-wide fashion industry.

[Dramatisk musik och helikopterljud hörs i bakgrunden.]

Gianni Versace är mördad. Kort därefter får en blonderad kvinna på andra sidan Atlanten ett telefonsamtal (*P3 ID*, 10 maj 2021).

Sådana dramatiserande passager på engelska från andra medier är emellertid betydligt ovanligare än uttalanden från personer. I de avsnitt jag har analyserat är det framförallt i *P3 ID* och *P3 Dystopia* som sådana inslag förekommer.

Genom att klippa bort alla passager på engelska från radioavsnitten från *P3 ID*, *P3 Musikdokumentär* och *P3 Dystopia*, och därefter lyssna igenom filerna utan dessa inslag, har jag kunnat konstatera att programmen som helhet sällan blir svåra att följa med i för den som inte förstår engelska. Det vanligaste är istället att den talade texten fortfarande hänger ihop, men att den som inte behärskar engelska går miste om mycket relevant information.

Att mycket fakta går förlorad för den lyssnare som inte kan engelska är särskilt tydligt i de fyra avsnitten från *P3 Dystopia*, där inslagen på andra språk (i praktiken nästan enbart engelska) i genomsnitt uppgår till närmare en fjärdedel av programtiden (24,6 %, se tabell 2). *P3 Dystopia* beskrivs på programmets hemsida som ”en blandning mellan vetenskap och filosofi”. I *P3 Dystopia* är det mycket vanligt att intervjuade forskare ger fördjupad information på engelska om det ämne som det aktuella avsnittet behandlar. Några exempel på hur en lyssnare som inte förstår engelska får veta betydligt mindre än en lyssnare med sådana språkkunskaper presenteras i (13)–(15) (se också (4) ovan):

- (13) Och de [dvs. svampar] som kan skapa sjukdom hos oss genom att växa till sig i våra lungor om vi har otur, det är mikroskopiska svampar. Som jäst.

They're what's used to grow beer. But actually, yeast infections like Candida Auris, you know, they can be quite serious.

Eller mögel.

Moulds are those fuzzy little things that grow in your fruit, but they are the ones that are gonna get into your lungs and get stuck in your airways and things like that.

Svampar kan alltså vara väldigt, väldigt små. Men också väldigt, väldigt stora (*P3 Dystopia*, 12 maj 2021).

- (14) Och det tar inte slut här.

And then we're also seeing in recent years the influenza strains that have come about. There is something about the influenza strains that are circulating the past few years that have also created a cohort of people that are more likely to be infected by fungal infections after they recovered from influenza.

Så om vi, som vissa hävdar, lever i pandemins århundrade, då kommer svampar som angriper oss när vårt immunförsvar är försvagat att bli ett mycket större problem framöver.

And that is just giving them an extra leg up essentially. It is giving them an extra advantage (P3 Dystopia, 12 maj 2021).

- (15) Redan här i ankomsthallen får Durek Verrett frågor från journalister om att han skulle vara en kontroversiell pojkvän.

When people don't understand certain things, criticism is normal. You know. And I think that when we have criticism it's because people have fears, or they don't understand certain things. [...]

Ett par dagar tidigare har Märtha Louise berättat om deras förhållande på Instagram (P3 ID, 24 maj 2021).

Exempel på information som en lyssnare utan kunskaper i engelska går miste om här är att jäst används för att göra öl, att mögel finns i frukt, att de influensastammar som förekommit under senare år gör människor mer mottagliga för svampinfektioner och vad Durek Verrett anser om att vissa människor kritiserar honom.

I en handfull passager händer det också att den talade texten inte helt hänger ihop när inslagen på engelska exkluderas, eftersom den svenska programledaren antingen nämner någonting som relaterar tillbaka till uttalanden på engelska eller pekar framåt mot någonting som sedan tas upp på engelska. Den som inte förstår detta språk kan därmed tänkas uppleva delar av avsnitten som osammanhängande. Se exemplen i (16)–(18), där jag helt har exkluderat uttalanden på engelska:

- (16) Katy slår sig ner i en röd sammetsfåtölj intill Ellen de Generes. Hon är mitt i processen att ta hans efternamn och ler brett när hon berättar om relationen.

[Citat på engelska]

Men hänget hemma med katterna kommer bli allt färre [sic]. I början av 2011 åker Katy ut på sin utsålda turné California Dreams Tour med en scenografi inspirerad av Alice i underlandet (P3 Musikdokumentär, 30 maj 2021).

- (17) Men forskning på terrorattackerna visar också på något annat vad gäller överlevnad.

[Citat på engelska]

Fler kvinnor dog än män. Och en anledning är både tragisk och banal.

[Citat på engelska]

Att kvinnor drabbas hårdare vid kriser har man också sett andra exempel på (*P3 Dystopia*, 14 april 2021).

- (18) De här utbrotten gäckade forskarna. Så här dödliga svampinfektioner är ovanliga. Jämfört med bakterie- och virusinfektioner har vi människor historiskt varit relativt förskonade från svampinfektioner.

[Citat på engelska]

Det första är vårt avancerade immunförsvar. Det andra är vår kroppstemperatur.

[Citat på engelska]

Så å ena sidan har vårt immunförsvar varit bra på att hantera svampinfektioner, och väldigt få farliga svampar överlever i vår kroppstemperatur på runt 36 grader (*P3 Dystopia*, 12 maj 2021).

I (16) blir det märkligt för den som inte förstår engelska att programledaren förklarar att *hänget hemma med katterna* (i bestämd form) blir mindre vanligt, eftersom detta hemma-häng endast har nämnts på engelska tidigare. I (17) bör det framstå som oklart vilken banal anledning det finns till att fler kvinnor dör än män, eftersom denna orsak enbart nämns på engelska. Och i (18) undrar lyssnaren antagligen vad *det första* och *det andra* är en uppräknings av, eftersom det programledaren syftar tillbaka på (människans *two very important defences*) har sagts på engelska. Den som inte förstår engelska bör därmed ha svårt att fullt ut följa med i det som sägs.

Sammanfattande diskussion

Syftet med den presenterade undersökningen var att ta reda på vilka inslag på andra språk än svenska som förekommer i några av Sveriges Radios svenskspråkiga radioprogram, liksom hur sådana inslag hanteras. Undersökningen utgick från 14 av de program från Sveriges Radio som har flest lyssnare.

En första slutsats som kan dras av studien är att det i de 8 program som innehöll inslag på andra språk än svenska alltid är engelska som dominerar vid sidan av svenska. Uttalanden på engelska förekommer i 34 av 43 avsnitt innehållande andra språk än svenska. Vilka övriga språk som återfinns i programmen tycks främst bero på vilka nyhetshändelser som var aktuella vid tidpunkten för undersökningen.

När det gäller svaren på de övriga forskningsfrågor som ställs i artikelns inledning förefaller det finnas en tydlig uppdelning mellan å ena sidan de analyserade program som sänds i P1 (*P1-morgon*, *Studio ett*, *Godmorgon världen* och *Dagens Eko*), och å andra sidan de program som sänds i P3 (*P3 ID*, *P3 Musikedokumentär* och *P3 Dystopia*), med *USA-podden* (som sänds i P1) placerad mellan dessa två grupper.

Skillnader mellan de studerade programmen i P1 och P3 rör såväl andel av programtiden som en talare talar ett annat språk än svenska som hur inslag på andra språk hanteras av programledare och reportrar. De undersökta programmen i P1 innehåller inte lika mycket programtid på andra språk som programmen i P3, där engelska inslag är vanliga. Dessutom översätts eller sammanfattas inslag på andra språk så gott som alltid till svenska i P1-avsnitten, vilket inte är fallet med inslag på engelska och norska i de analyserade programmen i P3. *USA-podden* intar här en mellanställning: i de avsnitt jag har undersökt tar engelska inslag upp en större del av programtiden än i övriga P1-program, men en mindre del än i P3-programmen, och dessutom sammanfattas engelska inslag oftast kortfattat, men inte alltid. *USA-podden* innehåller också längre uttalanden på engelska än övriga program i P1.

Det är emellertid inte enbart vilken radiokanal som står bakom programmet som skiljer radioprogrammen i P1 och P3 åt. Programmen från P1 kan alla räknas som nyhetsprogram (*Dagens Eko*) eller aktualitetsprogram, dvs. program som behandlar aktuella händelser (*P1-morgon*, *Studio ett*, *Godmorgon världen*, *USA-podden*).¹⁰ Programmen från P3 har en annan karaktär: de beskrivs på SR:s programsidor som "berättelser om vår tids mest spännande personer" (*P3 ID*), "dokumentärer om vägen till toppen och livet bakom hitsen för vår tids största artister" (*P3 Musikedokumentär*) respektive "engagerande berättelser och filosofiska dilemman" (*P3 Dystopia*).

I berättelser och dokumentärer kan rimligen konstnärliga anslag tillåtas ta större plats än i program som behandlar aktuella nyhetshändelser, där objektivitet och saklighet är centralt. Detta kan kanske leda till att man har en annorlunda inställning till hur inslag på andra språk ska behandlas i P3-programmen, även om hanteringen av engelska inte stämmer överens med beskrivningen i SR:s egen public service-handbok, där det anges att

10 De första tre beskrivs som aktualitetsprogram i SR:s public service-redovisning (2020: 45, 121), medan *USA-podden* beskrivs som en ämnespodd för specialintresserade (s. 116).

främmande språk som engelska ska ”översättas eller sammanfattas i direkt anslutning till det som sägs” (SR:s Public service-handbok 2014: 167). Det är kanske inte heller ett lika stort problem om lyssnaren inte förstår exakt vad en intervjuad forskare menar i en utläggning om svampar som det skulle vara om lyssnaren inte har möjlighet att sätta sig in i aktuella händelser, för vilka det kan anses viktigt ur demokratisynpunkt att begripligheten är någorlunda fullständig. I betänkandet *Mål i mun* slogs det fast att ”medierna har en avgörande betydelse för ett öppet och demokratiskt samhälle”, liksom att det är viktigt från demokratisk utgångspunkt att alla har möjlighet att följa med i den debatt som förs i medierna (SOU 2002:27, s. 227f). Också mediernas förmedlande av information för att medborgarna ska kunna ta ställning i samhällsfrågor har setts som avgörande för demokratin (Nord & Strömbäck 2012: 19). Om det är just en öppen debatt och information för att ta ställning i samhällsfrågor som ska anses mest centralt för ett demokratiskt samhälle kan det kanske argumenteras för att begripligheten är mer avgörande för nyhetsprogram och aktualitetsprogram än för program som är inriktade på att underhålla lyssnaren med berättelser om spännande livsöden.

Josephson (2018: 268) nämner att det ofta är för att radioprogram inte ska tappa i tempo som inslag på andra språk inte översätts till svenska, vilket verkar vara en rimlig slutsats. Särskilt i *P3 Dystopia*, där växlingar mellan svenska och engelska är mycket frekventa, varvas språken på ett till synes sömlöst sätt, som den som behärskar engelska antagligen kan uppleva som både smidigt och effektivt (se (4) och (13)–(14) för några exempel).

Ska då de frekventa inslagen på engelska i de tre programmen i P3 anses vara ett problem eller inte? Som nämndes i artikelns inledning är det enligt Sveriges Radios egen public service-redovisning 2020 närmare 80 % av Sveriges befolkning som lyssnade på något av SR:s program som FM-radio eller poddradio en genomsnittlig vecka år 2020 (SR 2020: 180). Vilka av SR:s radiokanaler som är populärast skiljer sig emellertid en hel del åt mellan olika åldersgrupper. Bland drygt 1 700 tillfrågade personer i SOM-institutets public service-mätning 2019 var den största andelen lyssnare som lyssnade på P1 minst en dag i veckan i åldern 65–85 år (de utgjorde 40 % av informanterna i denna åldersgrupp) (Falk 2020: 9). Ju yngre, desto färre lyssnade på P1: bland personer i åldern 16–29 var motsvarande siffra betydligt lägre (16 %). För P3 var det gruppen 30–49 år som utgjorde den största andelen lyssnare som lyssnade minst en gång i veckan (33 %). I andra hand var det personer i åldern 16–29 år (28 %), medan de äldsta lyssnarna 65–85 år var få (9 %) (Falk 2020: 9). Unga personer och personer i medelåldern har sannolikt generellt bättre engelskkunskaper än äldre (jfr *Special Eurobarometer* 386, 2012: 38), så på så sätt kan de val som görs ifråga om hur inslag på engelska hanteras i P1 respektive P3 tänkas spegla de kunskaper som finns i lyssnargruppen.

Precis som i Muhonens (2010) studie av ungdomsprogram i Sisuradio i SR förefaller det i de tre analyserade programmen från P3 förutsättas att målgruppen behärskar engelska och förstår inslag på detta språk. I förlängningen kan detta kanske också tolkas som att engelska snarare förväntas vara ett andraspråk än ett främmandespråk för radiolyssnarna. En fråga som inställer sig är dock vad som händer med den som inte kan engelska i ett samhälle där det ofta förutsätts att sådana kunskaper finns. Public service beskrivs ibland som "radio och teve i allmänhetens tjänst" (Hadenius 1998: 321) eller "i samhällets tjänst" (Weibull & Wadbring 2014: 31). Om allmänheten definieras som "alla medborgare i ett samhälle", vilket är den förklaring till ordet *allmänhet* som ges i *Svenska Akademiens ordlista* (2015), är det tveksamt om SR i de analyserade programmen från P3 verkligen kan anses rikta sig till (hela) allmänheten. I den undersökning som utfördes för Europeiska kommissionens räkning 2012 var det, som framgick i bakgrundsavsnittet ovan, nämligen endast 24 % av de drygt 1 000 tillfrågade svenskarna som uppgav att de behärskade engelska tillräckligt bra för att förstå nyhetssändningar på radio eller teve på detta språk (*Special Eurobarometer 386*, 2012).

Kunskaperna i engelska i Skandinavien varierar med talarens språkliga bakgrund. Personer med andra modersmål än svenska, norska och danska hade i Delsing och Lundins studie i genomsnitt sämre engelskkunskaper än övriga (Delsing & Lundin 2005: 91). Denna grupp har ökat i Sverige sedan deras undersökning genomfördes, eftersom Sverige under 2010-talet haft en stor invandring, särskilt av personer från Syrien (SCB 2020). Enligt SCB (2021) hade 25,9 % av den folkbokförda befolkningen i Sverige utländsk bakgrund vid årsskiftet 2020/2021, definierat som att de själva var födda utomlands eller att de var födda i Sverige med två utrikesfödda föräldrar. Majoriteten av dessa personer var själva födda utomlands (76 %, mot 24 % svenskfödda i gruppen med utländsk bakgrund, SCB 2021). Detta kan innebära att det är en förhållandevis stor del av den svenska befolkningen som idag inte fullt ut kan ta del av SR:s utbud. Den risk för ojämlikhet och att sociala klyftor förstärks som en följd av att kunskaperna i engelska inte är jämnt fördelade bland medborgarna, vilken Josephson (2004: 13f) tidigare varnat för, förefaller därmed vara värd att ta på allvar. I Sverige har diskussionen om (bristande) språkkunskaper, demokrati och samhälllig inkludering huvudsakligen rört invandrade svenskers behärskning av svenska. Men för att kunna delta fullt ut i det svenska samhällslivet idag räcker det knappast med svenska. Det krävs också kunskaper i engelska. Hur engelskkunskaperna ser ut i olika delar av befolkningen, och vad detta får för konsekvenser för olika gruppers möjligheter att delta aktivt i det svenska samhället, anser jag att det skulle behövas mer forskning om. Om alla svenskar ska ha tillgång till de språkliga resurser de behöver i Sverige idag räcker det kanske inte med kurser i SFI (dvs. vuxenutbildning i svenska för invandrare): det måste också ges möjlighet för såväl invandrade som äldre svenskfödda personer att lära sig engelska i vuxen ålder.

Personer med andra modersmål än ett skandinaviskt språk hade också i genomsnitt svårare att förstå de skandinaviska grannspråken i Delsing och Lundins (2005) undersökning. Såväl gymnasieungdomar med svenska som modersmål som personer med icke-skandinaviska modersmål presterade faktiskt betydligt sämre på testerna i danska och norska än på testerna i engelska i Delsing och Lundins studie. Detta gällde särskilt hörförståelse. En slutsats som skulle kunna dras är därmed att det kanske är lika viktigt att radioinslag på grannspråken följs av en svensk översättning eller sammanfattning som att sådana förekommer efter uttalanden på engelska, om målet är lyssnarens fullständiga förståelse av innehållet. I de analyserade avsnitten förekommer danska enbart i *P1-morgon* och *Dagens Eko*, där sådana inslag översätts, medan de norska inslag som förekommer i *P3 ID* och *P3 Dystopia* lämnas okommenterade.

Vikten av statsfinansierad public service har ifrågasatts från politiskt håll de senaste åren (se t.ex. Grönlund 2019). Samtidigt är det många svenskar som anser att public service behövs. I den nationella SOM-undersökningen 2019 angav 75 % av de tillfrågade att public service hade ett mycket stort eller ganska stort värde för samhället i stort (Falk 2020: 20). Risken finns dock att public service bedöms som mindre relevant för medborgarna om stora grupper i samhället utestängs från delar av innehållet. Om SR ska fortsätta vara radio ”i allmänhetens tjänst” behövs en diskussion om såväl vilka språkliga förkunskaper som förväntas finnas hos radiolyssnarna som vilka språkkunskaper som behövs för att delta aktivt i samhället i Sverige idag. En sådan diskussion skulle förhoppningsvis kunna leda till att SR verkligen fungerar som en radio för alla.

Litteratur

- Bevelander, Pieter, 2021. ”Språktest riskerar att exkludera många”. Blogginlägg på *Språkpolitikbloggen* 16 september 2021. Institutet för språk och folkminnen. Tillgänglig på <https://www.isof.se/lar-dig-mer/bloggar/sprakpolitikbloggen/inlagg/2021-09-16-spraktest-riskerar-att-exkludera-manga>, hämtad 2021-11-17.
- Börestam Uhlmann, Ulla, 1999. ”Om jag helt enkelt då spör... Interskandinaviska intervjuer i etermedia”, s. 38-47 i Andersson, Lars-Gunnar, Lundqvist, Aina, Norén, Kerstin & Rogström, Lena (red.), *Svenskans beskrivning: SvB. 23 Förhandlingar vid Tjugotredje sammankomsten för svenskans beskrivning, Göteborg den 15-16 maj 1998*. Lund: Lund University Press.
- Delsing, Lars-Olof & Lundin, Katarina Å., 2005, *Håller språket ihop Norden? En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet. Tillgänglig på <https://portal.research.lu.se/portal/files/5905032/625654.pdf>, hämtad 2021-06-12.
- Falk, Elisabeth, 2020. *SOM-institutets public service-mätningar: Användning, förtroende och attityder 1986-2019*, SOM-rapport nr 2020:14. Tillgänglig på <https://www.gu.se/som-institutet/resultat-och-publikationer/rapporter>, hämtad 2021-06-12.

- Gregersen, Frans (red.), 2014. *Hvor parallelt: om parallellspråkighet på Nordens universitet*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Grönlund, Erik, 2019. "Moderaternas starkaste fäste tar ställning: Public service ska avskaffas", *SVT-nyheter* 11 maj 2019. Tillgänglig på <https://www.svt.se/kultur/medier/moderaternas-starkaste-faste-tar-stallning-public-service-ska-avskaffas>, hämtad 2021-06-12.
- Hadenius, Stig, 1998. *Kampen om monopolet: Sveriges radio och TV under 1900-talet*. Stockholm: Prisma.
- Hyltenstam, Kenneth, 2004. "Engelskan, skolans språkundervisning och svensk språkpolitik", s. 36-107 i *Engelskan i Sverige: språkval i utbildning, arbete och kulturliv*, Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 89. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Höglin, Renée, 2002. *Engelska språket som hot och tillgång i Norden*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Josephson, Olle, 2004. "Engelskan i 2000-talets Sverige", s. 7-24 i *Engelskan i Sverige: språkval i utbildning, arbete och kulturliv*, Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 89, Stockholm: Norstedts ordbok.
- Josephson, Olle, 2018. *Språkpolitik*. Stockholm: Morfem.
- Karlsson, Susanna, 2017. *Språkpolitik vid svenska universitet och högskolor*. Rapporter från Språkrådet 8. Stockholm: Språkrådet. Tillgänglig på <https://www.isof.se/lar-dig-mer/publikationer/publikationer/2017-01-01-sprakpolitik-vid-svenska-universitet-och-hogskolor>, hämtad 2021-06-15.
- Kulturdepartementet, 2019. "Tillstånd för Sveriges Radio AB att sända ljudradio". Regeringsbeslut 2019-12-05. Tillgänglig på <https://sverigesradio.se/artikel/5809649>, hämtad 2021-06-12.
- Lainio, Jarmo, 2013. "Tvåspråkighet och språkkontakter i Sverige", s. 274-312 i Sundgren, Eva (red.), *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber.
- Lim Falk, Maria, 2008. *Svenska i engelskspråkig skolmiljö. Ämnesrelaterat språkbruk i två gymnasieklasser*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet. Tillgänglig på <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-8247>, hämtad 2021-06-12.
- Muhonen, Anu, 2010. "'It's a vicious circle': The Roles and Functions of English within Sweden Finnish Youth Radio Programs", *Journal of Finnish Studies* 14(2), s. 1-17.
- Nord, Lars & Strömbäck, Jesper, 2012. "Demokrati, medier och journalistik", s. 9-45 i Nord, Lars & Strömbäck, Jesper (red.), *Medierna och demokratin*. Lund: Studentlitteratur.
- Poddindex. Index över teknisk räckvidd för svenska poddar ägt av Kantar Sifo. Tillgänglig på <https://www.poddindex.se/>, hämtad 2021-06-12.
- Salö, Linus, 2010. *Engelska eller svenska?: en kartläggning av språksituationen inom högre utbildning och forskning*. Stockholm: Språkrådet.
- Salö, Linus, 2012. "Domänförlust som språkideologisk representation: Språkvårdens diskurser om engelska i Sverige", *Nordand: nordisk tidsskrift för andrespråksforskning* 7(2), s. 21-59.
- Salö, Linus, 2016. *Languages and linguistic exchanges in Swedish academia: practices, processes, and globalizing markets*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet. Tillgänglig på <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-127179>, hämtad 2021-06-16.
- Salö, Linus, 2017. "Är engelska vår tids latin? Om publiceringsspråk och nygamla stridigheter", i *Folkbildning & forskning: årsbok 2017*. Stockholm: Föreningen för folkbildningsforskning.

- Salö, Linus & Josephson, Olle, 2014. "Parallellspråkighet vid svenska universitet och högskolor", s. 261–322 i Gregersen, Frans (red.), *Hvor parallel: om parallellspråkighet på Nordens universitet*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Schäffner, Christina, 2018. "Language, interpreting, and translation in the news media", i Malmkjær, Kirsten (red.), *The Routledge handbook of translation studies and linguistics*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Svenska Akademiens ordlista*, 2015. Sökning på ordet "allmänhet" i webbversionen av ordlistan. Tillgänglig på <https://svenska.se/tre/?sok=allm%C3%A4nhet&pz=1>, hämtad 2021-06-21.
- SCB, 2020. "Folkmängd och befolkningsförändringar 2019: En miljon fler under det senaste decenniet". Statistiknyhet från SCB, Enheten för statistik om befolkning och ekonomisk välfärd, 2020-02-20. Tillgänglig på <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/statistiknyhet/folkmangd-och-befolkningsforandringar-2019/>, hämtad 2021-06-18.
- SCB, 2021. "Befolkningsstatistik helåret 2020: Allt fler beviljade medborgarskap". Statistiknyhet från SCB, Enheten för statistik om befolkning och ekonomisk välfärd, 2021-03-18. Tillgänglig på <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/statistiknyhet/befolkningsstatistik-helaret-2020/>, hämtad 2021-06-18.
- SFS 2009:600. *Språklagen*. Tillgänglig på https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600, hämtad 2021-11-17.
- SOU 2002:27. *Mål i mun: förslag till handlingsprogram för svenska språket*. Slutbetänkande av Kommittén för svenska språket. Tillgänglig på <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2002/04/sou-200227/>, hämtad 2021-11-17.
- SOU 2021:2. *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap*. Delbetänkande av Utredningen om språk- och samhällskunskapskrav för svenskt medborgarskap och andra frågor om medborgarskap (USSMA). Tillgänglig på <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/01/sou-20212/>, hämtad 2021-11-17.
- Special Eurobarometer 386: Europeans and their languages*, 2012. Undersökning utförd på uppdrag av Europeiska kommissionen. Tillgänglig på <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>, hämtad 2021-06-12.
- Special Eurobarometer 386: Europeans and their languages*, 2012. Detaljerade data om undersökningen för nedladdning via den officiella portalen för EU-data. Tillgänglig på https://data.europa.eu/data/datasets/s1049_77_1_ubs386?locale=en, hämtad 2021-06-10.
- Standard Eurobarometer 50*, 1999. Europeiska kommissionen. Tillgänglig på <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1410>, hämtad 2021-06-12.
- Sveriges Radio, 2014. *Public service-handbok*. Tillgänglig på <https://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/3113/14621.pdf>, hämtad 2021-06-12.
- Sveriges Radio, 2020. *Public service-redovisning 2020*. Tillgänglig på <https://sverigesradio.se/artikel/public-service-redovisningar>, hämtad 2021-06-12.
- Sveriges Radios programsidor. Tillgängliga på <https://sverigesradio.se/poddar-program>, hämtad 2021-06-12.
- Teleman, Ulf, 1992. "Det svenska riksspråkets utsikter i ett integrerat Europa", *Språkvård* 4, s. 7–17.
- Toth, Jeanette, 2018. *English-medium instruction for young learners in Sweden. A longitudinal case study of a primary school class in a bilingual English-Swedish school*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet. Tillgänglig på <http://urn.kb.se/resolvet?urn=urn:nbn:se:su:diva-156273>, hämtad 2021-06-12.

Valdeón, Roberto A., 2020. "Journalistic translation research goes global: theoretical and methodological considerations five years on", *Perspectives* 28(3), s. 325–338.

van Rooyen, Marlie, 2018. "Investigating translation flows: Community radio news in South Africa", *Across Languages and Cultures* 19(2), s. 259–278.

Weibull, Lennart & Wadbring, Ingela, 2014. *Massmedier: nya villkor för press, radio och tv i det digitala medielandskapet*. 11. uppl. Stockholm: Ekerlid.

MATERIAL: ANALYSERADE AVSNITT FRÅN SVERIGES RADIO

I listan nämns de datum som anges på Sveriges Radios hemsida, vilka inte alltid sammanfaller med det datum avsnittet släpps på hemsidan och i appen SR-play:

Creepypodden: 16, 30 maj.

Dagens Eko kvart i fem: 3–6, 10–13, 17–20, 24–27 maj.

Godmorgon världen: 9, 16, 23, 30 maj.

P1 Dokumentär: 9, 16 maj.

P1-morgon: 3, 10, 17, 24 maj.

P3 Dokumentär: 16, 30 maj.

P3 Dystopia: 14, 28 april, 12 maj, 9 juni.

P3 Historia: 13, 27 maj.

P3 ID: 12, 26 april, 20, 24 maj.

P3 Krim: 5, 12, 19, 26 maj.

P3 Musikedokumentär: 18 april, 2, 16, 30 maj.

Studio ett: 3, 10, 17, 24 maj.

Söndagsintervjun: 7, 14 maj.

USA-podden: 5, 12, 19, 26 maj.